

Adam KWIATKOWSKI

Uniwersytet Pomorski w Słupsku

Instytut Bezpieczeństwa i Socjologii

adam.kwiatkowski@upsl.edu.pl

<http://orcid.org/0000-0002-0054-6375>

<https://doi.org/10.34739/dsd.2023.02.02>

DESTABILIZACJA BEZPIECZEŃSTWA EUROPEJSKIEGO W ŚWIETLE DZIAŁAŃ WOJENNYCH ROSJI NA UKRAINIE

ABSTRAKT: W opracowaniu uwaga została skoncentrowana na wybranych czynnikach destabilizujących bezpieczeństwo europejskie, a w tym: dylematach bezpieczeństwa europejskiego w aspekcie działań wojennych na Ukrainie, działaniach państw europejskich na rzecz bezpieczeństwa Europy, uchodźctwie i migracjach oraz wyzwaniach dla bezpieczeństwa państw europejskich. Poszukując odpowiedzi na pytanie, Jaki wpływ na bezpieczeństwo europejskie mają działania wojenne Rosji na Ukrainie?, przytoczono oficjalne wypowiedzi ekspertów w mediach oraz poglądy autorów zajmujących się problematyką bezpieczeństwa państw tego obszaru. Przedstawiono kierunki działań poprawiające bezpieczeństwo tych państw. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że Europa i Pakt Północnoatlantycki nie jest obecnie w pełni przygotowany do obrony państw członkowskich przed rosyjską agresją. Zatem Europa musi zacząć mówić jednym głosem i jako wspólnota ponieść odpowiedzialność za losy oraz bezpieczeństwo Europy i świata. Przywołane w wystąpieniu treści mają na celu aktualizację opinii na temat poziomu bezpieczeństwa europejskiego. Jest to także ogląd problemu na podstawie przestudiowanej literatury przedmiotu, a także próba zachęcenia do dyskusji przedstawicieli nauki badających tą problematykę oraz pochylenia się nad nią w celu nakreślenia wizji przyszłości.

SŁOWA KLUCZOWE: bezpieczeństwo, destabilizacja, działania wojenne, migracje, zagrożenie

DESTABILIZATION OF EUROPEAN SECURITY IN THE LIGHT OF RUSSIAN WAR OPERATIONS IN UKRAINE

ABSTRACT: The study focused on selected factors destabilizing European security in the light of Russia's military actions in Ukraine, including: dilemmas of European security in the aspect of military operations in Ukraine, activities of European countries for the security of Europe, refugees and migrations, and challenges for the security of Europe. Looking for an answer to the following question: What impact do Russia's military actions in Ukraine have on European security?, the author quoted official statements of experts in the media and the views of the authors on the security of countries in this area. The analysis presented the directions of action to improve the security of these countries. The results of the conducted research indicate that Europe and the North Atlantic Treaty Organization are currently not fully prepared to defend member states against Russian aggression. Therefore, Europe must start to speak with one voice and, as a community, take responsibility for the fate and security of Europe and the world. The content mentioned in the speech is intended to update opinions on the level of European security. It is also an overview on the problem based on the studied literature on the subject, as well as an attempt to encourage representatives of science conducting research on this issue to discuss and reflect on it in order to outline a vision of the future.

KEYWORDS: destabilization, migration, security, threat, warfare

WPROWADZENIE

Bezpieczeństwo europejskie z uwagi na napiętą sytuację w Ukrainie i na granicy polsko-białoruskiej jest bardzo zagrożone. Jawi się realna możliwość rozprzestrzenienia się konfliktu zbrojnego. Dla Europy sytuacja w Ukrainie jest szczególnie niebezpieczna. Rosja realizuje agresywną politykę wykorzystując siłę militarną w celu wywierania presji na Ukrainę i na Europę. Obecnie kraje europejskie mają przed sobą wiele wyzwań wynikających ze zmieniającego się ładu międzynarodowego.

Analizując problematykę bezpieczeństwa europejskiego w literaturze przedmiotu okazuje się, że prezentowane opinie autorów są rozbieżne, ale wydaje się, że najbardziej przydatna myśl jest u M. Banasika i A. Rogozińskiej¹. Ciekawe spostrzeżenia znaleźć można także u A. Dawioł-Sitko², D. Gawron³ czy A. Bałmut⁴.

Jaki zatem wpływ na bezpieczeństwo państw Europy mają działania wojenne Rosji na Ukrainie? Poszukiwań odpowiedzi upatrywać należy w poniższych pytaniach szczegółowych:

- *Jaki jest stan bezpieczeństwa europejskiego i jakie dylematy mu towarzyszą w świetle działań wojennych na Ukrainie?*
- *W jakiej fazie rozwoju potencjału militarnego są kraje europejskie?*
- *Czy podejmowane działania w zakresie zarządzania bezpieczeństwem europejskim są efektywne i skuteczne?*
- *Jakiego wsparcia od sojuszników oczekują zwłaszcza kraje flanki wschodniej w obliczu wojny na Ukrainie?*
- *Jakie wyzwania stają przed państwami Europy w związku z nielegalnymi migracjami?*

W artykule skoncentrowano się na wybranych czynnikach, które mają wpływ na destabilizację bezpieczeństwa europejskiego w świetle działań wojennych Rosji na Ukrainie. Odniesiono się do dylematów bezpieczeństwa europejskiego w aspekcie tych działań oraz do działań państw europejskich na rzecz bezpieczeństwa Europy, a także do uchodźstwa i migracji oraz wyzwań stojących przed Europejczykami. Przedstawiono poglądy autorów zajmujących się problematyką bezpieczeństwa europejskiego.

Przyjęto następujące założenie badawcze: *Na bezpieczeństwo europejskie ma wpływ potencjał militarny poszczególnych państw oraz potencjał militarny sojuszników*, które posłużyło do sformułowania hipotezy: *Sukcesywne zwiększanie nakładów na poszczególne armie europejskie, poprawia bezpieczeństwo tych państw oraz jej sojuszników przed agresją Rosji.*

¹ *Passim* M. Banasik, A. Rogozińska, *Zagrożenia Federacji Rosyjskiej i bezpieczeństwo międzynarodowe*, Warszawa 2020, s. 1-206.

² A. Dawioł-Sitko, *Europejska polityka migracyjna – wyzwania integracji imigrantów ze szczególnym uwzględnieniem roli władz lokalnych*, [w:] *Migracja i uchodźstwo wyzwaniem dla bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej w XXI wieku*, B. Molo (red.), Kraków 2018, s. 11-32.

³ D. Gawron, *Działania Frontexu w dobie kryzysu migracyjnego*, [w:] *Ibidem*, s. 33-48.

⁴ A. Bałmut, *Polska wobec kryzysu imigracyjnego w Unii Europejskiej* [w:] *Ibidem*, s. 103-120.

Cel główny artykułu, to *rekomendowanie kierunków działań, które powinny poprawić bezpieczeństwo państw europejskich w aspekcie działań wojennych Rosji na Ukrainie*. Dla zrealizowania tak zdefiniowanego celu sformułowano następujące cele cząstkowe:

- określono obecny stan bezpieczeństwa europejskiego,
- zidentyfikowano działania podejmowane przez kraje europejskie w zakresie wzmocnienia swych potencjałów militarnych,
- podjęto próbę oceny skuteczności i efektywności działań mających zapewnić bezpieczeństwo Europie,
- wskazano kierunki działań poprawiających zarządzanie bezpieczeństwem europejskim, zarówno ze względu na działania wojenne na Ukrainie, jak i nielegalną migrację do krajów europejskich.

DYLEMATY BEZPIECZEŃSTWA EUROPEJSKIEGO W ASPEKCIE DZIAŁAŃ WOJENNYCH NA UKRAINIE

Jaki jest stan bezpieczeństwa europejskiego i jakie dylematy mu towarzyszą w świetle działań wojennych na Ukrainie? Od wieków polityka rosyjska w celu zapewnienia sobie bezpieczeństwa dąży do przesunięcia swoich wpływów i terytorium jak najdalej od własnych granic. Świadomość narastających zagrożeń powinny skłonić państwa europejskie do refleksji wobec tych wyzwań.

Po inwazji Rosji na Ukrainę została zakłócona trwałość mechanizmów współpracy i obniżania zagrożeń, wypracowanych przez Zachód w relacjach z Rosją w ostatnich trzech dekadach. Szczególnie zagrożona pozostaje kwestia kontroli zbrojeń i środków przejrzystości działalności wojskowej, co nie sprzyja poczuciu bezpieczeństwa Europejczyków. W odpowiedzi na działania rosyjskie na Ukrainie, „Sojusz zawiesił praktyczną współpracę wojskową z Federacją Rosyjską, pozostawiając kanał komunikacji dyplomatycznej oraz podjął działania wzmocniające bezpieczeństwo wschodnich sojuszników⁵. Nastąpiło stopniowe wzmocnienie kolektywnej obrony NATO, co zaowocowało realną obecnością wojskową Sojuszu na wschodniej flance.

Konflikt na Ukrainie uznawany jest, jako najpoważniejsze po okresie zimnej wojny wyzwanie, któremu Europejczycy muszą stawić czoła. Powinni także zmierzyć się z roszczeniami Rosji i podjąć wysiłki, by zachować pokój na kontynencie europejskim.

„Konflikt na Ukrainie okazał się trudnym testem dla UE. Z jednej strony, skutecznie wypracowano decyzje o wprowadzeniu kolejnych etapów sankcji wobec Federacji Rosyjskiej. Z drugiej jednak, kryzys ukazał wiele słabości polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE oraz podziały polityczne między państwami członkowskimi”⁶. Analizując konflikt zbrojny na wschodzie Europy należy uwzględnić także konsekwencje i koszty, na które muszą być przygotowane państwa europejskie niosące pomoc Ukraińcom. Zasadnym jest tu pytanie: *Czy i jak długo Europa jest w stanie wspierać finansowo i militarnie Ukrainę?*

⁵ R. Kupiecki, *Konflikt zbrojny na Ukrainie, a bezpieczeństwo europejskie*, „Zeszyty Naukowe AON” 2015, 3(100), s. 14.

⁶ Ibidem, s. 15.

Należy podkreślić, że w Sojuszu nie ma politycznej zgody oraz gotowości do zainwestowania tak dużych środków finansowych, a w przypadku państw bałtyckich – faktycznej możliwości dyslokacji tak dużych sił⁷.

Warto w tym miejscu przywołać także opinię społeczeństw zachodnich krajów europejskich. W Niemczech utrzymuje się nastawienie społeczeństwa wobec NATO, które polega na jego ogólnej aprobacie, jako wyraz przywiązania do wartości transatlantyckich i jednocześnie utrzymującym się dystansie do użycia siły militarnej, także w sensie wypełnienia obowiązku sojuszniczej obrony na mocy art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego⁸. Francuzi także sceptycznie podchodzą do wspierania militarnego Ukrainy. Kraje południa Europy prowadzą ostrożną politykę wobec Ukrainy i Rosji. Jeśli do tego przyjąć postawę rządu polskiego szukającego dookoła siebie wrogów (konflikt z Ukrainą w sprawie zboża, dyplomatyczny z Niemcami w sprawie afery wizowej, z Czechami w sprawie kopalni Turów), a także prorosyjski dyskurs prezydenta Węgier V. Orbána (warto przypomnieć, że we wrześniu 2023 r. w parlamencie węgierskim Orbán zadeklarował wycofanie wszelkiego wsparcia dla Ukrainy), to nastawienie społeczeństwa europejskiego może drastycznie ulec zmianie i znacząco wpłynąć na relacje z Ukrainą. Nie bez znaczenia jest jednoznaczne stanowisko republikanów w Kongresie USA, którzy są przeciwni dalszemu finansowaniu Ukrainy kosztem społeczeństwa amerykańskiego. To może budzić niepokój i rzutować na bezpieczeństwo europejskie. Tak samo, jak zdarzenie z 10 października 2023 r., jakie miało miejsce w Siłach Zbrojnych RP. Rezygnacja generałów z najwyższych stanowisk dowódczych w obliczu wojny za wschodnią granicą, nie wpisuje się w proces stabilizacji bezpieczeństwa europejskiego. Takie sytuacje zawsze osłabiają państwo. Walka wewnętrzna pomiędzy partiami politycznymi w poszczególnych państwach lub okazywanie niezadowolenia społecznego z decyzji politycznych (przykład Izraela) sprzyja agresorowi, który postrzega takie sytuacje, jako słabość i mogą one być wykorzystane militarnie.

Stąd spontaniczna chęć udzielania pomocy nie może doprowadzić do całkowitego wyzbycia się określonego rodzaju broni, gdyż będzie to miało przełożenie na własne bezpieczeństwo. W kwietniu 2023 r. Minister Obrony Łotwy ogłosiła decyzję o przekazaniu Ukrainie wszystkich należących do łotewskiej armii przenośnych zestawów obrony powietrznej Stinger⁹. Jest to typowy przykład, który w perspektywie utrudnionych zakupów uzbrojenia może wpłynąć na nastroje Łotyszy i decyzje polityczne Łotwy.

Należy zwrócić także uwagę na fakt, iż przedłużająca się wojna wyczerpuje stany osobowe armii ukraińskiej, co nawet przy ciągłych dostawach uzbrojenia na Ukrainę może spowodować, że nie będzie ona w stanie prowadzić działań wojennych. Zirytowanie tym faktem

⁷ J. Gotkowska, *NATO na wschodniej flance – nowy paradygmat, Decyzje NATO ze szczytu w Warszawie (2016)*, Analizy OSW, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-07-13/nato-na-wschodniej-flance-nowy-paradygmat> (14.05.2023)

⁸ K. Malinowski, *Opinia publiczna w Niemczech wobec wzmocnienia wschodniej flanki Sojuszu Północnoatlantyckiego*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2017, nr 1, s. 263.

⁹ J. Mikulski, *Łotwa przekaże Ukrainie wszystkie swoje systemy Stinger*, 21.04.2023, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art38373151-lotwa-przekaze-ukrainie-wszystkie-swoje-systemy-stinger> (15.05.2023).

okazał prezydent W. Zełenski, podczas wywiadu w lutym 2023 r. wyrażając żal w stosunku do tych, którzy po inwazji wyjechali za granicę, a nie zostali bronić kraju. Jeżeli przy tym uwzględnimy doniesienia medialne o działaniach korupcyjnych wielu instytucji na Ukrainie, które kwalifikują niezdolność do służby wojskowej, to mamy problem. Może niedługo wyczerpać się potencjał osobowy do walki z najeżdżcą.

Niepokoić może także wywiad udzielony we wrześniu 2023 r. przez sekretarza generalnego NATO J. Stoltenberga, który oznajmił, że zerwanie dostaw broni do Ukrainy spowoduje, iż ten kraj przestanie istnieć. Poinformował także o wystrzeleniu trzech dronów bojowych rosyjskich na terytorium Rumunii. *Jak ma się, zatem przykład Rumunii, ale także Polski (rakiet pod Bydgoszczą) do deklaracji NATO?* To bardzo niepokojący sygnał dla Europy, ale zwłaszcza dla Polski i państw nadbałtyckich.

Zatem nie mogą dziwić słowa R. Schnepfa, byłego ambasadora Polski w USA, który w wywiadach niejednokrotnie podkreślał, że: „Putin nie przejmuje się reakcjami politycznymi, on reaguje na siłę. Według byłego ambasadora nie będzie czerwonych linii. Zachód nie jest mentalnie przygotowany do konfrontacji z brutalną determinacją Putina i jego armii”¹⁰. Opinie takie wyraża część ekspertów analizujących działania wojenne na Ukrainie.

Mając powyższe na uwadze, należy podkreślić, że wsparcie militarne Ukrainy zatrzymać może rozprzestrzenienie się wojny na sąsiednie kraje. Im więcej wsparcia dla Ukrainy, tym zagrożenie bezpieczeństwa Europy będzie mniejsze.

DZIAŁANIA PAŃSTW EUROPEJSKICH NA RZECZ BEZPIECZEŃSTWA

W jakiej fazie rozwoju potencjału militarnego są kraje europejskie? Czy podejmowane działania w zakresie zarządzania bezpieczeństwem europejskim są efektywne i skuteczne?

Państwa Europy, a zwłaszcza wschodniej flanki NATO, rozpoczęły programy modernizacyjne swoich sił zbrojnych. Skala programów modernizacyjnych jest różna. Zależy ona od zdolności ekonomicznych danego państwa. Wymuszona względami wojny modernizacja ma na celu odstraszać ewentualną agresję Rosji na państwa tego regionu.

UE, podobnie jak NATO – jest zainteresowana konsolidacją obronności swoich krajów członkowskich. W tym celu Europejska Agencja Obrony we wrześniu 2010 r. zaproponowała program „Pooling and Sharing”. Dotyczy on stworzenia przez państwa członkowskie pewnej puli zasobów militarnych (np. sprzętu), którym następnie będą mogły się dzielić – używać tych zasobów członkom UE, którzy ich nie posiadają.

Czy możemy jednak sobie wyobrazić, że na przykład Francja zdecyduje się udostępnić swoje zasoby nuklearne na potrzeby jakiegokolwiek unijnej wojskowej struktury? Odpowiedź na

¹⁰ Wywiad z Ryszardem Schnepfem, byłym ambasadorem Polski w USA, Warszawa 10 marzec 2022, TVN 24, Kropka nad I, <https://tvn24.pl/go/audio,14/audio-kropka-nad-i--odcinki,15075/odcinek-1164,S00E1164,726778> (15.05.2023).

to pytanie winna być wyznacznikiem strategicznym dla wzmocnienia zasobów militarnych przez państwa europejskie.

W opinii M. Świerczyńskiego Francja, „to największa kontynentalna wojskowa potęga, która posiada rozbudowane zdolności w niektórych obszarach, największą marynarkę wojenną, relatywnie duże i sprawne lotnictwo oraz siły nuklearne. Potencjał nuklearny Francji był jednak od początku budowany tak, by służyć jedynie narodowym potrzebom i interesom”¹¹.

Analizując informacje przekazywane przez media można sformułować stwierdzenie, że liderem w Europie pod względem wydatków na obronność jest Wielka Brytania. Również Niemcy bardzo mocno zwiększają swoje wydatki w tym obszarze. Włochy, które mocno inwestują w zwiększenie swoich nowoczesnych zdolności. Praktycznie wszystkie kraje wschodniej flanki NATO wydają, co najmniej 2 %. PKB oraz podjęły szereg istotnych decyzji na temat inwestycji w sprzęt, uzbrojenie oraz rozbudowę sił zbrojnych. Polska wydaje się tu być niekwestionowanym liderem. Należy jednak pamiętać, iż od podpisanych umów do realnego otrzymania uzbrojenia jest daleka droga, która w istotny sposób wpływa na realny poziom bezpieczeństwa.

Istotnym krokiem w kierunku integracji europejskiego potencjału zbrojeniowego jest Europejski Fundusz Obronny, którego powołanie zadeklarowano 7 czerwca 2017 r. Europejski Fundusz Obronny dotyczy działań, do których Komisja Europejska zobowiązała się, w ogłoszonym 30 listopada 2016 r., europejskim planie działań w sektorze obrony, który uwzględnia wspieranie z budżetu UE inwestycji, wspólnych prac badawczych i rozwojowych w obszarze obronności. Fundusz ma umożliwić państwom UE wspólne kupowanie wyposażenia i technologii oraz prowadzenie badań naukowych, a także nabywanie sprzętu uzbrojenia.

Podjęta próba kompleksowej oceny doświadczeń wojennych płynących z wojny w Ukrainie w książce M. Fiszera i J. Gruszczyńskiego¹² winna być inspiracją do wywołania merytorycznej dyskusji nad potrzebą istnienia tego funduszu w celu dokonywania wspólnych zakupów.

Ważnym krokiem była także idea powstania sił szybkiego reagowania (grup bojowych UE), w efekcie której, uznano je za niezdolne do wykonywania przewidzianych dla nich zadań. Wizja europejskich sił zbrojnych wydaje się być odległą. USA ciągle nie będą tak zaangażowane w pomoc Europie. Mogą uwagę skoncentrować na strategicznych dla siebie celach. Zatem proces tworzenia takich sił jest konieczny i wręcz wymuszony aktualną sytuacją, w jakiej znalazła się Europa..

Bez realnego wsparcia przez kraje europejskie Stany Zjednoczone nie będą w stanie obronić Europy, na co wielokrotnie zwracają uwagę eksperci Instytutu Studiów nad Wojną¹³.

¹¹ A. Patrzyła, *USA same nie obronią UE. Wspólnota musi zwiększyć swoje zdolności bojowe*, Wywiad z szefem działu bezpieczeństwa i spraw międzynarodowych Polityki Insight - Markiem Świerczyńskim, <https://forsal.pl/swiat/bezpieczenstwo/artykuly/8358859,zdolnosc-obronne-ue-czy-europa-moze-obronic-sie-sie-przed-rosja.html> (06.10.2023)

¹² M. Fiszera, J. Gruszczyński, *Wojna w Ukrainie: doświadczenia dla Polski*, Warszawa 2023.

¹³ Instytut Studiów nad Wojną – amerykańska grupa badawcza i zespół doradców. Zapewnia badania i analizy dotyczące zagadnień obronności. Koncentruje się na operacjach wojskowych, zagrożeniach ze strony wroga i trendach politycznych w różnych strefach konfliktu.

W wyniku postanowień podjętych w trakcie szczytu NATO w Warszawie w 2016 r. państwa członkowskie Sojuszu Północnoatlantyckiego rozpoczęły przemieszczanie Sojuszniczych Sił Zbrojnych NATO w ramach inicjatywy Wysuniętej Obecności. Miało to na celu:

- „zwiększenie potencjału obrony i sił odstraszenia poprzez utworzenie w Polsce, Litwie, Łotwie i Estonii batalionowych grup bojowych złożonych z kontyngentów państw członkowskich,
- wzmocnienie bezpieczeństwa Rumunii i Bułgarii poprzez wsparcie wojskowe stacjonującej w Rumunii Wielonarodowej Dywizji Południowo-Wschodniej i podległej jej Wielonarodowej Brygady Południowo-Wschodniej”¹⁴.

Sojusz Północnoatlantycki w obawie przed atakiem na państwa bałtyckie postanowił poszerzyć misję dozoru powietrznego NATO polegającą na prewencyjnym rozmieszczeniu sił w tym regionie.

Podejmowane wysiłki wskazują, że „wciąż dokonuje się wiele, aby zapewnić stabilność sytuacji bezpieczeństwa, co ma odniesienie do działań podejmowanych przez NATO celem wzmocnienia odstraszenia”¹⁵.

W żywotnym Europie leży z jednej strony jak najszybsze zakończenie konfliktu, z drugiej – wzmocnienie swoich terytoriów przez wojska amerykańskie i wojska NATO, co w efekcie dawałoby tym państwom większe poczucie bezpieczeństwa. Wpływ krajów europejskich, a także USA na rozwój wydarzeń na Ukrainie jest ograniczony. Przejawia się on głównie w formie nakładanych kolejnych sankcji, jak i poprzez udzielanie wsparcia militarnego dla Ukrainy.

Jakiego wsparcia od sojuszników oczekują zwłaszcza kraje flanki wschodniej w obliczu wojny na Ukrainie?

Wsparcie Zachodu poprzez nakładanie sankcji i przekazywanie uzbrojenia może być niewystarczające, aby ochronić przed rosyjską agresją państwa członkowskie NATO. Obecnie mamy patową sytuację. Z jednej strony NATO zgodnie z art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego może angażować swoje siły zbrojne wyłącznie na terytorium zaatakowanego państwa członkowskiego Sojuszu. Z drugiej strony zaangażowanie militarne NATO w Ukrainie spowodowałoby szybkie rozciągnięcie się działań wojennych na kraje flanki wschodniej. W efekcie konflikt ten mógłby przerodzić się w konflikt globalny.

Przerażający scenariusz wydarzeń w Europie nakreślił w 2016 r. R. Shirreff. Tenże generał do niedawna zajmujący wysokie stanowiska w hierarchii NATO pokazał, jak zaniechanie pewnych działań może doprowadzić do kolejnej wojny w Europie. Ostrzegął Europejczyków, iż:

- używając szantażu nuklearnego Rosja, powstrzyma państwa zachodnie przed interwencją.
- wahanie NATO doprowadzi nieomal do katastrofy, a pełna mobilizacja sił Sojuszu nastąpi dopiero w ostatniej chwili, gdy alternatywą będzie zupełna klęska,

¹⁴ J. Fiszer, J. Gruszczyński, *Wzmacnianie wschodniej flanki NATO*, <https://zbiam.pl/artykuly/wzmacnianie-wschodniej-flanki-nato/> (13.05.2023).

¹⁵ Z. Śliwa, S. Wojciechowski, *Odstraszanie militarne oraz odporność strategiczna państw w rejonie północno-wschodniej flanki NATO*, „Roczniki Nauk Społecznych” 2021, tom 13(49), nr 2, s. 82.

- demokratyczny porządek świata zachodniego, ustanowiony po drugiej wojnie światowej i powszechnie uważany za coś trwałego, zostanie zagrożony¹⁶.

Wiele z tych przepowiedni już się zmaterializowało i pośrednio wpłynęło na destabilizację bezpieczeństwa europejskiego.

„Polityka USA wobec Europy Środkowej zmierza do przerzucenia na wybrane państwa ciężaru konfliktu z Rosją za cenę dobrojenia ich armii i przysporzenia im korzyści gospodarczych w relacjach z USA”¹⁷.

Ważnym staje się jednomyślność i postawa członków NATO i UE w sprawie agresji Rosji na Ukrainę i to nie tylko w sprawach sankcji. Należy ciągle zabiegać, by zwłaszcza państwa Europy Zachodniej utrzymywały jednolity dyskurs w sprawie wojny na Ukrainie. Na szczycie w Madrycie 5 lipca 2022 r. przyjęto, że główną jego misją pozostanie obrona zbiorowa, a związanymi z nią trzema najważniejszymi elementami będą: *obrona i odstraszanie, przeciwdziałanie i reagowanie na kryzysy oraz rozwijanie współpracy z partnerami*.

Mając na uwadze długotrwały konflikt zbrojny państwa Europy oraz USA zintensyfikowały swoją pomoc militarną Ukrainie. Europejczycy odtwarzają swoje potencjały militarno-wojskowe poprzez zakupy nowoczesnego uzbrojenia, zwiększanie stanów osobowych wojska, intensyfikację produkcji amunicji i uzbrojenia, a także podejmowanie wspólnych inicjatyw w zakresie produkcji samolotów (deklaracja Czech i Ukrainy). Wiele sprzętu uzbrojenia z własnych zasobów jest przekazywana stronie ukraińskiej. Problemem jest jednak szybkie uzupełnianie rodzimych zasobów, by zagwarantowane było bezpieczeństwo własnego narodu. Zdumiewać może postawa rządu polskiego, która nie wpisuje się w tą ideę, a która przez długi czas blokowała przyjęcie trzech baterii systemów obrony powietrznej Patriot z Niemiec. *Czy takie działanie służy bezpieczeństwu państwa?* Ogólnie ujmując, uznaje się, że bezpieczeństwo pojedynczych państw wpływa na bezpieczeństwo europejskie.

Zwłaszcza państwa flanki wschodniej sukcesywnie zabiegają o stałą lub rotacyjną obecność żołnierzy Stanów Zjednoczonych i NATO na terenie flanki wschodniej.

W Sojuszu nie ma politycznej zgody oraz gotowości do zainwestowania tak dużych środków finansowych, a w przypadku państw bałtyckich – faktycznej możliwości dyslokacji tak dużych sił¹⁸.

Państwom europejskim w procesie zabiegania o swoje bezpieczeństwo, musi przyświecać jeden cel: *Wzmacnianie potencjałów militarnych musi być realizowane przez wszystkie państwa. To jedyna droga do odstraszania agresora ze wschodu*.

¹⁶ R. Shirreff, *2017 Wojna z Rosją*, Poznań 2016.

¹⁷ R. Borkowski, *Bezpieczeństwo strategiczne RP w kontekście amerykańskiej polityki wobec Europy Środkowej i konfliktu ukraińskiego*, [w:] *Dylematy polityki bezpieczeństwa Polski na początku drugiej dekady XXI wieku*, K. Czornik, M. Lakomy (red.), Katowice 2014, s. 127.

¹⁸ J. Gotkowska, op. cit.

UCHODŹCTWO I MIGRACJE WYZWANIEM DLA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTW EUROPEJSKICH

Jakie wyzwania stają przed państwami Europy w związku z nielegalnymi migracjami?

Nielegalni migranci napływają do Europy z różnych kierunków. UE i jej państwa członkowskie podjęły szereg środków, by odpowiedzieć na wyzwania migracyjne na szlaku zachodniośródziemnomorskim, zachodnioafrykańskim oraz na granicy Polski z Białorusią.

Szlakiem zachodniośródziemnomorskim przybysze o nieuregulowanym statusie docierają przez Morze Śródziemne do Hiszpanii, którą operacjami morskimi wspiera Frontex. Pod koniec 2022 r., UE i partnerzy afrykańscy zapoczątkowali inicjatywy *Drużyny Europy*. Inicjatywy te mają wesprzeć wspólne wysiłki państw członkowskich UE na rzecz sprostania wyzwaniom migracyjnym. Inicjatywa wsparta jest znacznymi środkami finansowymi.

Szlakiem zachodnioafrykańskim nielegalni przybysze docierają na Wyspy Kanaryjskie. Ci migranci, pochodzą głównie z Maroka, Sahary Zachodniej, Senegalu Mauretanii, i Gambii.

UE utrzymuje ścisłe kontakty z władzami z innych krajów tranzytu, z którymi chce zacieśnić bieżącą współpracę w zakresie zarządzania migracją.

W listopadzie 2015 r. europejscy i afrykańscy przywódcy spotkali się w Valletcie na szczycie poświęconym migracji w celu zacieśnienia współpracy w obszarze bieżących wyzwań. Uczestnicy szczytu przyjęli plan działania mający wyeliminować przyczyny nieuregulowanej migracji oraz czynniki wymuszające opuszczanie miejsc zamieszkania. Temu ma posłużyć kryzysowy fundusz powierniczy UE dla Afryki oraz ustalenia VI szczytu Unia Europejska – Unia Afrykańska, który miał miejsce w Brukseli w lutym 2022 r.

„Migracja, jako zjawisko o charakterze globalnym oddziałuje na wszystkie sfery bezpieczeństwa. Może także rodzić poważne i trudne do rozwiązania problemy. Stanowią one mogą zarówno pośrednie, jak również bezpośrednie zagrożenie dla wielu aspektów bezpieczeństwa poszczególnych krajów, a nawet całych regionów”¹⁹.

Przykładem jest obszar flanki wschodniej NATO. Polscy, litewscy i łotewscy pogranicznicy odnotowują coraz to więcej prób nielegalnego przekroczenia granicy inspirowanych przez władze Białorusi, które widząc opór władz, zwłaszcza Polski oraz nieskuteczność działań propagandowych, zmieniły sposób wywierania presji migracyjnej, postawiły na rozwiązanie siłowe”²⁰. Nie bez znaczenia jest fakt, iż z początkiem inwazji na Ukrainę państwa europejskie, w tym głównie Polska zdecydowały otworzyć granicę na niespotykaną dotąd skalę. Stanowi to nie lada wyzwanie dotyczące choćby: relokacji uchodźców, sprawnej kontroli, walki z przemytem narkotyków, prób przenikania członków organizacji terrorystycznych oraz wysokiej aktywności szpiegowskiej. To istotne wyzwanie, zwłaszcza dla służb specjalnych.

¹⁹ J. Lubimow, *Migracje jako zagrożenie bezpieczeństwa państwa*, „Studia Administracji i Bezpieczeństwa” 2017, nr 2, s. 45-46.

²⁰ B. Fraszka, *Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej: przyczyny, aspekt geopolityczny, narracje*, Warszawa 2021, s. 2-5.

B. Molo zauważa, że migracje uchodźców mogą wpłynąć na bezpieczeństwo i mogą być źródłem potencjalnych napięć i konfliktów. Trudno nie zgodzić się z tym stwierdzeniem, gdyż duża liczba uchodźców z Ukrainy, która schroniła się na terenie państw europejskich przed okrucieństwem wojny, może wywołać je w niedalekiej przyszłości²¹.

Koszty zaangażowania państw europejskich w kryzys migracyjny, już dziś są wysokie, a mogą być wyższe. Tylko na terytorium Polski przybyło ponad 4 miliony uchodźców. Zasadnym jest pytanie: *Jakie potencjalne skutki będzie miał dla Europy tak duży napływ migrantów?* oraz, *Czy Europa przygotowuje się na duży napływ migrantów z Afryki, która ze względu na zmieniający się klimat może stać się regionem niezdolnym dla egzystencji ludzkiej?* Niedaleka przyszłość da odpowiedź na te pytania. Państwa europejskie stanęły przed dużym wyzwaniem logistycznym i politycznym, choć największe wyzwanie staje się być dopiero przed nimi.

Zapewne dziś kraje europejskie stoją przed gigantycznym problemem, by zapewnić uchodźcom godne warunki do życia na swoich terytoriach. Uchodźcy, oprócz schronienia potrzebują dostępu do nauki, pracy i ochrony zdrowia. Dotychczas uwagę koncentrowaliśmy na pozytywnych skutkach napływu uchodźców. Należy pamiętać, że przy braku odpowiednich działań rządów państw Europy, uchodźcy mogą stać się zagrożeniem. Mogą dojść do głosu: trudna historia stosunków polsko-ukraińskich, nacjonalizm, czy nielegalne procedury. Także w przypadku wzrostu bezrobocia wśród Europejczyków będą wzrastały nastroje antyukraińskie.

Obecnie w kontekście migrantów mamy do czynienia z kryzysem politycznym UE. Analizując literaturę przedmiotu oraz wypowiedzi medialne ekspertów ds. bezpieczeństwa można sformułować tezę, że obserwujemy regres polityki migracyjnej będący wynikiem różnego podejścia poszczególnych państw do kwestii migracji. Często partykularne interesy doprowadzają do niekontrolowanego napływu migrantów na terytorium Europy. Brak jest solidarności i odpowiedzialności za działania w tym zakresie.

M. Okólski zauważa, że „Wbrew temu, co się powszechnie sądzi, Europa jest dość otwarta na imigrację. Co roku napływają tu ponad cztery miliony nowych imigrantów, z czego około dwa miliony, to osoby spoza terytorium UE. Dwadzieścia kilka procent stanowią Afrykańczycy (...). W odniesieniu do populacji Europy, to olbrzymia liczba. Europa, wcale nie jest zatem zamknięta na napływ cudzoziemców”²². Europejczycy muszą sami sobie odpowiedzieć na pytanie: *Jaką w takich realiach, wypracować i przyjąć politykę zapewnienia bezpieczeństwa Europie z uwzględnieniem już istniejących zagrożeń oraz tych, które mogą pojawić się po ataku Hamasu na Izrael?*

²¹ B. Molo (red.), *Migracja i uchodźstwo wyzwaniem dla bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej w XXI wieku*, Kraków 2018, s. 7.

²² M. Szulecka, *Różne oblicza problemów migracyjnych/uchodźczych i politycznych w Europie*, „Biuletyn migracyjny” 2015, nr 53, s. 2.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Wycinkowe ujęcie tematu, to tylko część problemów i wyzwań, nad którymi muszą pochylić się rządy państw europejskich, aby funkcjonować w bezpiecznej przestrzeni. Wszelka współpraca, koordynacja działań i solidarność pomiędzy krajami europejskimi jest w tej materii koniecznością.

Rola NATO w zapewnianiu bezpieczeństwa tego obszaru jest niekwestionowana. Koszty zaangażowania państw europejskich w konflikt ukraiński są wysokie i będą jeszcze wyższe.

Mając powyższe rozważania na względzie można sformułować stwierdzenie, że Europa i Pakt Północnoatlantycki nie jest obecnie w pełni przygotowany (przynajmniej mentalnie) do obrony państw członkowskich przed rosyjską agresją. Zatem Europa musi zacząć mówić jednym głosem i jako wspólnota ponieść odpowiedzialność za losy i bezpieczeństwo Europy i świata.

Przeprowadzone w tym artykule rozważania na temat stanu bezpieczeństwa europejskiego pozwalają nam sformułować następujące wnioski:

Wniosek 1. Europa politykę bezpieczeństwa opiera na filarze sojuszniczym.

Wniosek 2. Gdyby nie agresja Rosji na Ukrainę, to rozmieszczenie i liczebność potencjału NATO nie spowodowałoby jego relokacji przy granicach Rosji.

Wniosek 3. Podjęta polityka zwiększania przez państwa europejskie nakładów na siły zbrojne poprawia ich bezpieczeństwo przed agresją Rosji, a solidarność związana ze wsparciem Ukrainy oddala, bądź przesuwa w czasie zagrożenie dla europejskiej przestrzeni bezpieczeństwa.

Wniosek 4. Ze względu na liberalną politykę migracyjną, Europa już dziś, musi pilnie pochylić się nad modyfikacją własnego systemu bezpieczeństwa.

BIBLIOGRAFIA

- Bałmut Anna. 2018. Polska wobec kryzysu imigracyjnego w Unii Europejskiej. W: Migracja i uchodźstwo wyzwaniem dla bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej w XXI wieku. 103-120. Kraków: Wydawnictwo Oficyna Wydawnicza AFM w Krakowie.
- Banasik Mirosław, Rogozińska Agnieszka. 2020, Zagrożenia Federacji Rosyjskiej i bezpieczeństwo międzynarodowe, Warszawa: Difin.
- Borkowski Robert. 2014. Bezpieczeństwo strategiczne RP w kontekście amerykańskiej polityki wobec Europy Środkowej i konfliktu ukraińskiego. W: Dylematy polityki bezpieczeństwa Polski na początku drugiej dekady XXI wieku. 89-125. Katowice: Wydawnictwo Regionalnego Ośrodka Debaty Międzynarodowej.
- Dawioł-Sitko Anna. 2018. Europejska polityka migracyjna – wyzwania integracji imigrantów ze szczególnym uwzględnieniem roli władz lokalnych. W: Migracja i uchodźstwo wyzwaniem dla bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej w XXI wieku. 11-32. Kraków: Wydawnictwo Oficyna Wydawnicza AFM w Krakowie.
- Fiszer Michał, Gruszczyński Jerzy. 2023. Wojna w Ukrainie: doświadczenia dla Polski. Warszawa: Bellona - Dressler Dublin.
- Fraszka, Bartosz. 2021. Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej: przyczyny, aspekt geopolityczny, narracje. Warszawa: Fundacja Warsaw Institute.

- Gawron Dominika. 2018. Działania Frontexu w dobie kryzysu migracyjnego. W: Migracja i uchodźstwo wyzwaniem dla bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej w XXI wieku. 33-48. Kraków: Wydawnictwo Oficyna Wydawnicza AFM w Krakowie.
- Gotkowska Justyna. 2016. NATO na wschodniej flance – nowy paradygmat. Decyzje NATO ze szczytu w Warszawie (2016). Analizy OSW. W <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-07-13/nato-na-wschodniej-flance-nowy-paradygmat>.
- Mikulski J. 2023. Łotwa przekaże Ukrainie wszystkie swoje systemy Stinger. 21.04.2023. W <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art38373151-lotwa-przekaze-ukrainie-wszystkie-swoje-systemy-stinger>.
- Fischer J., Gruszczyński J. 2023. Wzmacnianie wschodniej flanki NATO W <https://zbiarn.pl/artykuly/wzmacnianie-wschodniej-flanki-nato/>.
- Kupiecki Robert. 2015. „Konflikt zbrojny na Ukrainie a bezpieczeństwo europejskie”. Zeszyty Naukowe AON 3(100): 9-17.
- Lubimow Joanna. 2017. „Migracje, jako zagrożenie bezpieczeństwa państwa”. Studia Administracji i Bezpieczeństwa (2): 45-52.
- Malinowski Krzysztof. 2017. „Opinia publiczna w Niemczech wobec wzmocnienia wschodniej flanki Sojuszu Północnoatlantyckiego”. Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka 1: 255-263.
- Molo Beata. (monografia zbiorowa pod red.). 2018. Migracja i uchodźstwo wyzwaniem dla bezpieczeństwa i współpracy międzynarodowej w XXI wieku. 7-9. Kraków: Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.
- Patrylas Artur. 2023. USA same nie obronią UE. Wspólnota musi zwiększyć swoje zdolności bojowe. Wywiad z szefem działu bezpieczeństwa i spraw międzynarodowych Polityki Insight – Markiem Świerczyńskim, W <https://forsal.pl/swiat/bezpieczenstwo/artykuly/8358859,zdolnosc-obronne-ue-czy-europa-moze-obronic-sie-sie-przed-rosja.html>.
- Shirreff Richard. 2016. 2017 Wojna z Rosją. Poznań: Dom Wydawniczy REBIS Sp. z o.o.
- Szulecka Monika, Kaczmarczyk Paweł. 2015. „Różne oblicza problemów migracyjnych/uchodźczych i politycznych w Europie”. Biuletyn migracyjny 53: 2-13.
- Śliwa Zdzisław, Wojciechowski Sławomir. 2021 „Odstraszanie militarne oraz odporność strategiczna państw w rejonie północno-wschodniej flanki NATO”. Roczniki Nauk Społecznych 13(49): 71-86.
- Wywiad z Ryszardem Schnepfem, byłym ambasadorem Polski w USA. 2022. Warszawa 10 marzec 2022. TVN 24, Kropka nad I W <https://tvn24.pl/go/audio,14/audio-kropka-nad-i--odcinki,15075/odcinek-1164,S00E1164,726778>.